

ทฤษฎีความจริงในพุทธปรัชญาเถรวาท

นายชาญรงค์ บุญหนุน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาปรัชญา ภาควิชาปรัชญา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา ๒๕๔๐

ISBN 974-637-025-1

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THEORY OF TRUTH IN THERAVADA BUDDHISM

Mr. Channarong Boonnoon

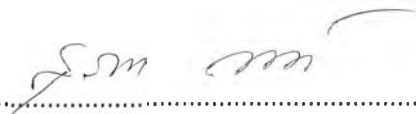
A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy
Department of Philosophy
Graduate School
Chulalongkorn University
Academic Year 1997
ISBN 974-637-025-1

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ทฤษฎีความจริงในพุทธปรัชญาเถรวาท
โดย นายชาญณรงค์ บุญหนุน
ภาควิชา ปรัชญา
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมภาร พรหมทา
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์

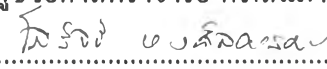
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาคุณวุฒิปบัณฑิต

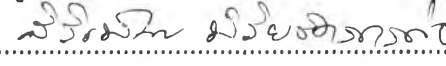

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ สุภาวัฒน์ ชุตินวงศ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณา สถาอานันท์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรหมทา)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.สิริเพ็ญ พิริยจิตรกรกิจ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.มารค ตามไท)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ณ รั้งมี)

ชาวนรณรงค์ บุญหนุน : ทฤษฎีความจริงในพุทธปรัชญาเถรวาท (Theory of Truth in Theravada Buddhism) อ.ที่ปรึกษา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรหมทา, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์. 209 หน้า. ISBN 974-637-025-1.

มีทัศนะใหญ่ 2 ทัศนะที่ตรงกันข้ามกันเกี่ยวกับทฤษฎีความจริงในพุทธปรัชญาเถรวาท ทัศนะแรก ได้แก่ ทัศนะแบบสังคายนิยมของชยติลลเกที่ว่า ทฤษฎีความจริงในพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นทฤษฎีความจริงแบบสมนัยแบบหนึ่ง แต่พุทธศาสนาก็ยอมรับด้วยว่าความสหนัยเป็นเกณฑ์ตัดสินความจริง ทัศนะที่สอง ได้แก่ ทัศนะแบบปฏิบัตินิยมซึ่งเสนอโดยเดวิด คลูปหานะ ตามทัศนะนี้ พุทธศาสนายอมรับเกณฑ์ตัดสินความจริงแบบปฏิบัตินิยมเท่านั้นว่าเป็นเกณฑ์ตัดสินความจริง

ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนเสนอทฤษฎีความจริงของพุทธปรัชญาที่ให้คำอธิบายเกี่ยวกับมโนทัศน์เรื่องความจริงและเกณฑ์ตัดสินความจริง (หรือ การให้เหตุผลสนับสนุนความจริง) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้เขียนได้เสนอว่า ตามคำสอนในพระบาลีและวรรณคดีบาลีอื่น ๆ ทฤษฎีความจริงของพุทธปรัชญาเถรวาทไม่สามารถจัดเข้าในทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งในบรรดา 3 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีความจริงแบบสมนัย ทฤษฎีความจริงแบบสหนัย และทฤษฎีความจริงแบบปฏิบัตินิยมตรงกันข้าม ผู้เขียนเสนอว่า ทฤษฎีความจริงในพุทธปรัชญาเป็นทฤษฎีหนึ่งที่คุณเขียนจะเรียกว่า "สังคายนิยมเชิงปฏิบัตินิยม" หรือ "ทฤษฎีความจริงแบบวิวัชชวาท" ในบริบทของพุทธศาสนา

ในพุทธปรัชญา เจอนไขความจริงของข้อความหนึ่ง โดยสาระสำคัญ ขึ้นอยู่กับภาษาที่ใช้แสดงข้อความนั้น สิ่งนี้ทำให้พุทธปรัชญาสัมพันธ์กันกับทั้งทฤษฎีความจริงแบบสมนัยและทฤษฎีความจริงแบบสหนัยสำหรับปัญหาเกี่ยวกับเกณฑ์ตัดสินความจริง ตามบาลี ผลเชิงปฏิบัติ หรือ เหตุผลเชิงปฏิบัติเป็นสิ่งที่พุทธปรัชญาเรียกร้องโดยตรง แต่ไม่ชัดเจนว่า ความสอดคล้องได้รับการเรียกร้องโดยตรงด้วย นอกจากนี้ ยังมีสิ่งหนึ่งในพุทธปรัชญาเถรวาทที่ทำให้พุทธปรัชญาอยู่ในแนวเดียวกันกับทฤษฎีความจริงแบบปฏิบัตินิยมมากกว่าทฤษฎีอื่น ๆ กล่าวคือ ท่าทีแบบปริวรรตนิยมที่มีต่อความจริงของพุทธปรัชญา

ภาควิชา ปรัชญา
สาขาวิชา ปรัชญา
ปีการศึกษา 2540

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

#C410661 : MAJOR PHILOSOPHY

KEY WORD: THERAVADA BUDDHISM / THEORY OF TRUTH / PRAGMATIC REALISM.

CHANNARONG BOONNOON : THEORY OF TRUTH IN THERAVADA BUDDHISM. THESIS

ADVISERS : ASSISTANT PROF. SOMPARN PROMTA, Ph.D., ASSISTANT PROF.

SORAJ HONGLADAROM, Ph.D. 209 pp. ISBN 974-637-025-1.

There are two major contrary perspectives on the theory of truth in Theravada Buddhism. One is Jayatilleke's realist perspective - theory of truth in Theravada Buddhism is a kind of correspondence theory, but Buddhism also accepts coherence as criterion of truth. The other is a pragmatic perspective, a view proposed by David Kalupahana. According to this view, Buddhism accepts only the pragmatic criterion (or justification) of truth.

In this dissertation, I propose a Buddhist Theory of Truth which explicates the concept of truth and criterion (or justification) of truth. More specifically, I argue that, according to the Pali canon and other Pali literatures, Theravada theory of truth cannot be classified as either one of the classical theory, namely the correspondence, coherence, and pragmatic theory. On the contrary, I propose a theory which I shall call "Pragmatic Relism," or in the Pali context, "Vibhajjavada theory of Truth."

In Buddhism, truth condition of a statement depends essentially on language used to express that statement. This makes Buddhism correlatable with both the correspondence and coherence theories of truth. As for the question of criterion of truth, pragmatic consequences or practical reasons are required according to the Pali canon. It is not clear in the texts that coherence is also required. In any case, there is one thing in Theravada Buddhism that aligns it more with pragmatic theory of truth than with any other. That is its fallibilistic attitude toward truth.

ภาควิชา.....ปรัชญา.....

สาขาวิชา.....ปรัชญา.....

ปีการศึกษา..... 2540.....

ลายมือชื่อนิติ.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความอนุเคราะห์ของผู้มีพระคุณทุกท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรมทา และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โสรัจจ์ หงส์ลดารมภ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้เสนอแนะสิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการวิจัย จึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอบคุณครุอาจารย์ทุกท่าน (ทั้งในอดีตและปัจจุบัน) ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ สำหรับใช้เป็นทุนในการศึกษาเล่าเรียนรายวิชาและการทำวิทยานิพนธ์ อันแสนสาหัสที่นี้ ความเอื้ออารีย์ของอาจารย์ในภาควิชาปรัชญาทุกท่านทำให้หลายอย่างชีวิตของผู้เขียนดำเนินไปในทางที่ถูกที่ควร ขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้เช่นเดียวกัน

ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.วิทย์ วิตทเวทย์ (ผู้อำนวยการ ศูนย์พุทธศาสน์ศึกษา) ที่ช่วยให้ชีวิตด้านการทำมาหากินของผู้เขียนดำเนินไปโดยไม่เป็นอุปสรรคต่อการศึกษา และรองศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ณ รังษี ผู้ให้คำปรึกษา (เป็นพิเศษ) ด้านการตีความพระไตรปิฎกทั้งให้ยืมพระไตรปิฎกภาษาบาลีสำหรับค้นคว้าทำวิจัย

ขอขอบคุณพี่กิมที่ให้คำปรึกษาด้านต่าง ๆ และ หลิง เพื่อนที่คอยกระตุ้นเตือน และให้กำลังใจตลอดมา ขอบใจน้อง ๆ (เจี๊ยบ โจ โก๋ โป่ง รัตน์ และ ปุ๊ก) ที่ทำให้ชีวิตช่วงท้ายของการศึกษาวิชาปรัชญาเต็มไปด้วยความสนุกสนาน ตื่นเต้น สับสน เหงา เศร้า อบอุ่น รวากับชิมโฟนีบที่สุดท้ายในคอนเสิร์ตแห่งชีวิต

เมื่อ ๒๐ กว่าปีที่แล้ว ก่อนเข้านอน พ่อจุดตะเกียงเล่านิทานมากมายเพื่อปลอบใจ หลังจากบอกให้ทราบว่า จบ ป. ๔ แล้ว พ่อไม่มีเงินส่งเสียให้เรียนต่อ นิทาน “พระสีทาสโปรด ปัญจวัคคีย์” “พระสีทาสทรมานชฎิล ๓ พี่น้อง” และนิทาน “ตาบอดคลำช้าง” เป็นหนึ่งในความทรงจำที่ไม่เคยลืม พ่อเป็นครูคนแรกที่สอนให้รู้จักต่อสู้กับความอดอยากและเป็นคนเดียวที่จับวางบนเส้นทางของการศึกษาแล้วปล่อยให้เดินเดี่ยวดายมาจนถึงบัดนี้ และวันนี้ ความดีใจ ๆ อันเกิดจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้เขียนขออุทิศแด่พ่อซึ่งจากไปเมื่อ ๒๐ กว่าปีที่แล้ว และแม่ผู้ชราซึ่งไม่เคยรู้ว่าลูกเรียนอะไร ทำไมจึงนานนักหนา

กราบคารวะพระรัตนตรัยและคุณูปการแห่งพระพุทธศาสนา ที่หล่อเลี้ยงชีวิต ตั้งแต่เล็กจนโต

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

การใช้อักษรย่อ

๑. อักษรย่อที่ใช้อ้างอิงในวิทยานิพนธ์นี้ ใช้อ้างอิงจาก สยามรัฐสส เตปิฎก (๒๕๒๕) พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง (๒๕๑๔) และ พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับมหาหมกุฎราชวิทยาลัย (๒๕๒๖) ดังนี้

อง.อุ	= องคุตตรนิกาย อฏฐกถา	อง.อฏฐก.	= องคุตตรนิกาย อฏฐกนิปาต
อง.เอก.	= องคุตตรนิกาย เอกนิปาต	อง.จตก.	= องคุตตรนิกาย จตกนิปาต
อง.ฉก.	= องคุตตรนิกาย ฉกนิปาต	อง.ตก.	= องคุตตรนิกาย ตกนิปาต
อง.ทสก.	= องคุตตรนิกาย ทสกนิปาต	อง.ทุก.	= องคุตตรนิกาย ทุกนิปาต
อภิ.ก.	= อภิธมมปิฎก กถาวัตถุ	ขุ.อุ.	= ขุททกนิกาย อุทาน
ขุ.ธ.	= ขุททกนิกาย ธมมปท	ขุ.สุ.	= ขุททกนิกาย สุตตนิปาต
ที.อ.	= ทีฆนิกาย อฏฐกถา	ที.ปา.	= ทีฆนิกาย ปาฎิกวคค
ที.ม.	= ทีฆนิกาย มหาวคค	ที.สี.	= ทีฆนิกาย สีลขนฺธวคค
ม.อ.	= มัชฌิมนิกาย อฏฐกถา	ม.อุ.	= มัชฌิมนิกาย อุปริปณณาสก
ม.ม.	= มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปณณาสก	ม.มู.	= มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก
วินย.	= วินยปิฎก	วิสุทฺธิ.	= วิสุทฺธิมคค
สงคห	= อภิธมมตฺตสงคห	สงคห.ฎีกา.	= อภิธมมตฺตสงคหฎีกา (อภิธมมตฺตวิภาวินี)
สํ.อ.	= สํยุตตนิกาย อฏฐกถา	สํ.นิ.	= สํยุตตนิกาย นีทานวคค
สํ.ม.	= สํยุตตนิกาย มหาวารวคค	สํ.ส.	= สํยุตตนิกาย สคาถวคค
สํ.สพ.	= สํยุตตนิกาย สพายตนวคค	สํ.ข.	= สํยุตตนิกาย ขนฺธวารวคค
สุตต.อ.	= สุตตนิปาต อฏฐกถา		
อภิ.ก.อ.	= ปรมตฺตทีปนี ฐาตฺถกถาธิปญฺจปฺปกรณฎฐกถา		

(อรรถกถาแห่งพระอภิธรรมปิฎก กถาวัตถุ)

การใช้สัญลักษณ์และหมายเลข

สำหรับพระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐสุด เตปิฎก และ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง ประกอบด้วยชื่อคัมภีร์ เล่ม / ชื่อ ตามลำดับ ตัวอย่างเช่น ม.ม ๑๓ / ๕๖ หมายถึง คัมภีร์มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปิณณาสก์ เล่ม ๑๓ ชื่อ ๕๖ เป็นต้น

ส่วนคัมภีร์อรรถกถาอ้างอิงจากพระไตรปิฎก และอรรถกถาแปลฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย การอ้างอิงระบุภาค เล่ม และหน้า เช่น ส.นิ. อ. ๒ / ๕๘ หมายถึง อรรถกถาสังขุดตนิกาช นิตานวรรค เล่ม ๒ หน้า ๕๘ หรือ อภิ.ก.อ. ๑ / ๓ / ๒๗๔ หมายถึง อรรถกถา พระอภิธรรมปิฎก กถาวัตถุ ภาคที่ ๑ เล่ม ๓ หน้า ๒๗๔ เป็นต้น สำหรับคัมภีร์ชั้นฎีกา วิสุทธิ. ๓ / ๒๕ หมายถึง วิสุทธิธรรมรค เล่ม ๓ หน้า ๒๕ สจคห. ๑๒๓ หมายถึง อภิธรรมมัตถสัจจคหบาลี หน้า ๑๒๓ เป็นต้น

๒. อักษรย่อที่ใช้อ้างอิงจาก The Pali Tipitaka and Comentary of Pali Text Society เปรียบเทียบ English Tipitaka and Commentary of Pali Text Society. ดังนี้

V.	= Vinaya Pitaka	= Book of Discipline
D.	= Digha Nikaya	= Dialogues of The Buddha
M.	= Majjhima Nikaya	= Middle Lenght Sayings
S.	= Samyutta Nikaya	= Book of Kinderd Sayings
A.	= Anguttara Nikaya	= Book of Gradual Sayings
Sn.	= Sutta Nipata	= The Group of Discourses
Kvu	= Kathavatthu	= Points of Controversy

การอ้างอิงในวิทยานิพนธ์ระบุคัมภีร์ เล่ม และหน้า เช่น D. ii 25 หมายถึง Digha Nikaya Vol. ii p. 25. หรือ A. i 135 หมายถึง Anguttara Nikaya Vol. I p. 135.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	น
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ.....	ช
บทที่ ๑ บทนำ : ว่าด้วยการวิจัยเรื่องทฤษฎีความจริงในพุทธปรัชญาเถรวาท.....	๑
๑.๑ ประวัติและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๔
๑.๓ ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย.....	๔
๑.๔ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๖
๑.๕ นิยามคำศัพท์.....	๖
บทที่ ๒ ทฤษฎีความจริงในปรัชญาตะวันตก.....	๘
๒.๑ ทฤษฎีความจริงและงานที่ทฤษฎีความจริงเกี่ยวข้องกับ.....	๘
๒.๒ ทฤษฎีความจริงตามแนวจารีต.....	๑๐
๒.๒.๑. ทฤษฎีความจริงแบบสมนัย.....	๑๐
๒.๒.๑.๑ ทฤษฎีความจริงแบบสมนัย แบบที่ ๑	๑๐
๒.๒.๑.๒ ทฤษฎีความจริงแบบสมนัย แบบที่ ๒	๑๕
๒.๒.๒ ทฤษฎีความจริงแบบสหนัย.....	๒๐
๒.๒.๒.๑ ความหมายของคำว่า “ความสอดคล้อง”.....	๒๑
๒.๒.๒.๒ ความสอดคล้องในฐานะเกณฑ์ตัดสินความจริง : ทฤษฎีของลอเรนส์ บองซูร์.....	๒๖
๒.๒.๒.๓ ความสอดคล้องในฐานะที่เป็นความจริง : ทฤษฎีของแบรนต์ บลันชาร์ด.....	๒๕
๒.๒.๓ ทฤษฎีความจริงแบบปฏิบัตินิยม.....	๓๒
๒.๒.๓.๑ ทฤษฎีความจริงในทัศนะของนักปรัชญาปฏิบัตินิยม ยุคแรก.....	๓๓

	๒.๒.๓.๒ ทฤษฎีความจริงในทัศนะของนักปรัชญาปฏิบัตินิยมสมัยปัจจุบัน.....	๕๗
	๒.๓ ทฤษฎีความจริงแนวใหม่ในปัจจุบัน.....	๖๖
บทที่ ๓	ข้อถกเถียงเกี่ยวกับทฤษฎีความจริงในพุทธปรัชญาเถรวาท.....	๖๕
	๓.๑ การตีความทฤษฎีความจริง ๒ แบบในพุทธปรัชญา.....	๗๑
	๓.๒ การตีความของชยติลเลเก	๗๓
	๓.๒.๑ ปัญหาในการตีความของชยติลเลเก.....	๗๖
	๓.๒.๒ ความคิดแบบบอสาร์ทนิยมเกี่ยวกับโลก.....	๗๗
	๓.๒.๓ มโนทัศน์เรื่องความมีอยู่ของสรรพสิ่ง.....	๘๕
	๓.๓ การตีความของคลูปฮานะ.....	๘๕
	๓.๓.๑ ปัญหาในการตีความของคลูปฮานะ.....	๘๖
	๓.๓.๒ ปัญหาเกี่ยวกับมโนทัศน์เรื่องการจัดแย้งกันเองและการยอมรับทฤษฎีความจริงแบบสหายของพุทธปรัชญาเถรวาท.....	๑๐๒
	๓.๓.๓ ข้อโต้แย้งเกี่ยวกับเกณฑ์ตัดสินความจริงในพุทธปรัชญาเถรวาท.....	๑๐๘
	๓.๓.๔ วิเคราะห์ข้อขัดแย้งคลูปฮานะเรื่อง ความเกี่ยวเนื่องกันระหว่างมโนทัศน์ความจริงกับความเป็นประโยชน์.....	๑๑๗
	๓.๔ ความสำคัญของเหตุผลเชิงปฏิบัติในพุทธปรัชญาเถรวาท.....	๑๒๓
	๓.๔.๑ เหตุผลเชิงปฏิบัติในฐานะเกณฑ์เบื้องต้นสำหรับการตัดสินความจริง.....	๑๒๔
	๓.๔.๒ เหตุผลเชิงปฏิบัติในฐานะหลักประกันความจริง.....	๑๓๐
	๓.๕ ข้อพิจารณาเกี่ยวกับภาษาและความจริงในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท.....	๑๔๐
	๓.๕.๑ ภาษา ความหมาย และความจริง.....	๑๔๑
	๓.๕.๒ ความจริง ๒ ประการตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท.....	๑๔๖
	๓.๕.๓ เจื้อน ไขความจริงตามทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท.....	๑๔๕

บทที่ ๔	วิเคราะห์เปรียบเทียบทฤษฎีความจริงในพุทธปรัชญาเถรวาท	
	กับทฤษฎีความจริงในปรัชญาตะวันตก.....	๑๕๓
๔.๑	เกณฑ์เพื่อการเปรียบเทียบ.....	๑๕๓
๔.๒	เปรียบเทียบพุทธปรัชญาเถรวาทกับทฤษฎีความจริงแบบสมนัย.....	๑๕๔
๔.๓	เปรียบเทียบพุทธปรัชญาเถรวาทกับทฤษฎีความจริงแบบสหนัย.....	๑๖๗
๔.๔	เปรียบเทียบพุทธปรัชญาเถรวาทกับทฤษฎีความจริงแบบปฏิบัตินิยม.....	๑๗๖
๔.๕	ข้อสรุปเกี่ยวกับทฤษฎีความจริงในพุทธปรัชญาเถรวาท.....	๑๙๑
๔.๖	ข้อเสนอแนะ.....	๒๐๐
	รายการอ้างอิง.....	๒๐๒
	ประวัติผู้วิจัย.....	๒๐๙